

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Prawa Wyznaniowego

50-329 Wrocław; pl. Katedralny 12/6
email: wwenz@archidiecezja.wroc.pl
kom.: +48/694448176; 071/321-74-15

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Wprowadzenie

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr lic. SYLWII MAZIARCZUK, pt. *Obowiązek i uprawnienie rodziców do wychowania dzieci według prawa kanonicznego*, Lublin 2017, ss. 304, została przygotowana w związku z uchwałą Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie z dnia 14 marca 2017 roku, o czym zostałem poinformowany w stosownym piśmie Pana Dziekana Prof. dra hab. Krzysztofa Wiaka z dnia 15 marca 2017 roku.

Prezentacja rozprawy i ocena wstępna

Rozprawa Pani mgr lic. SYLWII MAZIARCZUK pt. *Obowiązek i uprawnienie rodziców do wychowania dzieci według prawa kanonicznego* została napisana na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, w Instytucie Prawa Kanonicznego, pod kierunkiem ks. prof. KUL dra hab. Mirosława SITARZA. Rozprawa doktorska składa się z karty tytułowej, spisu treści [s. 2-3], wykazu skrótów [s. 4-6], wstępu [s. 7-11], czterech rozdziałów: [I – s. 12-60]; [II – s. 61-116]; [III – s. 117-183]; [IV – s. 184-247], zakończenia [s. 248-251] oraz bibliografii [s. 252-304].

Zanim przedstawię merytoryczną ocenę rozprawy doktorskiej mgr lic. SYLWII MAZIARCZUK chciałbym wskazać, iż podjęte przez Doktorantkę zagadnienie w wielu dotychczasowych, lecz cząstkowych opracowaniach był i jest już obecny, ale nigdy do aktualnego czasu nie otrzymał tak monograficznego kształtu, co w osiągnięciach pracy naukowej musi zyskać uznanie i zauważenie. Rzecz dotyczy instytucji, która jest postrzegana wieloaspektowo jako mająca swój fundament w normach pierwszego początku i ma swoje przełożenie na wszystko co w relacjach osobowych jawi się ze źródła godności człowieka. Chociaż teza szczegółowa opracowania odnosi się do *obowiązku i uprawnienia rodziców do wychowania dzieci według prawa kanonicznego* to jednak w tak prezentowanym studium nie sposób nie zauważyć bardzo gęstej siatki odkrywanych powiązań praktycznie na każdym etapie bogatej i wyjątkowej ludzkiej historii, która ma swój początek w fakcie biologicznego i zarazem osobowego poczęcia nowego życia oraz swoją kontynuację w wejściu konkretnej osoby ludzkiej w bezpośrednie i bliskie osobowe relacje, istotne dla tworzenia wspólnoty naturalnej, społecznej czy eklezjalnej. Jawiąca się sieć istotnych powiązań i zależności została odkrywana przez Doktorantkę stopniowo, na

potrzeby zrealizowania tezy badawczej, w analizie koniecznych źródeł prawa, jak również bogatej literaturze przedmiotu, co wiarygodnie potwierdzają przypisy i wykaz bibliograficzny niniejszej rozprawy.

Rozprawa doktorska Pani mgr lic. SYLWII MAZIARCZUK wpisuje się niewątpliwie w działania znaczące i ważne dla rozwoju literatury i opracowań kanonistycznych, w których Autorka z sumiennością i biegłością metodologiczną podjęła się wielowątkowego uporządkowania tez i poglądów w zakresie obowiązku należytnej troski na osi rodzice – potomstwo oraz realizacji uprawnionego wychowania własnego potomstwa, obecnych tak w porządku naturalnym, jak i dynamicznie akcentowanym w nauczaniu Kościoła. W egemplifikacji zagadnienia Doktoranta zachowała klasyczny model, bowiem najpierw ukazała merytoryczną treść i wartość pojęć podstawowych, istotnych dla obiektywnego zgłębienia zagadnienia szczegółowego, a więc najcięższego i najpierwszego obowiązku i uprawnienia rodziców w przestrzeni wychowania własnego potomstwa. Konieczne dla tematu okazało się merytoryczne odniesienie do *podstaw aksjologicznych tego obowiązku i uprawnienia* [godność osoby ludzkiej, godność osobowa i osobowościowa, godność w nauczaniu Kościoła Katolickiego, godność rodzicielska i wymiar małżeństwa kanonicznego], zachodzących relacji między obowiązkami i uprawnieniami, istotnymi dla realizacji treści zawartej w przedmiocie *wychowania*, zwłaszcza realizowanej przez podmioty [rodzice – dzieci] bezpośrednio zaangażowane w spełnianie koniecznych i zwrotnych relacji [rozdział I]. W rozdziale II Autorka ukazała istotny dla podjętej tezy doktorskiej zakres i treść rodzajów wychowania, a mianowicie: *wychowanie chrześcijańskie* oraz *wychowanie katolickie*. W tej części opracowania w sposób czytelny Doktoranta dokonała uporządkowania treściowego i pojęciowego występujących terminów, czasem zamiennie stosowanych, bez dogłębnej świadomości motywów zawartych w promulgacjach normatywnych. Doktorantka zaprezentowała uporządkowane racje i argumenty, istotne dla porządku naturalno-prawnego, jak i kanonicznego, tak w zakresie oczekiwań formacji czysto-ludzkiej jak również dynamicznego rozwoju osoby w przestrzeni nadprzyrodzonej. Dla jednej i drugiej istotne są w przekonaniu Doktorantki działania rodziców w zakresie *wychowania do pełnej formacji osoby ludzkiej* [wychowanie fizyczne, społeczne, kulturalne, moralne, religijne]. Z kolei w rozdziale III Doktorantka zawarła najbardziej praktyczne i istotne przesłanki, konieczne dla odpowiedzialnej *realizacji obowiązku i uprawnienia w przestrzeni wychowania dzieci w rodzinie*. Uporządkowane przesłanki dotyczą *rodziny jako naturalnego środowiska wychowania, wychowania dzieci w małżeństwie kanonicznym, we wspólnocie małżeństwa mieszanego, w rodzinie, w której rodzice są związani różną przynależnością religijną, a szczególnie kiedy rodzice żyją wspólnie w okolicznościach i sytuacjach nieregularnych, w wolnych związkach i cywilnych małżeństwach, czy też kiedy rodzice żyją w separacji lub są rozwiedzeni*. Dopełnieniem istotnym dla tematu są rozważania Doktorantki na temat *wychowania przez jednego z rodziców oraz sankcji kanonicznych dla rodziców, którzy nie wykonują obowiązku i uprawnienia w zakresie wychowania swego potomstwa*. Dopełnieniem tezy doktorskiej stanowi rozdział IV rozprawy, poświęcony *podmiotom wspierającym rodziców w wykonywaniu obowiązku i uprawnienia do wychowania potomstwa*. Podmioty wspierające to: państwo – Kościół – szkoła podejmujące zintegrowane współdziałanie dla dobra rodziny. Każdy rozdział został zakończony odpowiednimi wnioskami, w których Doktorantka uwrażliwia Czytelnika na właściwie rozłożone akcenty badawcze, których dopełnieniem jest treść zakończenia, a zwłaszcza postulowane przez Autorkę logiczne propozycje *de lege ferenda*.

Praca doktorska mgr lic. SYLWII MAZIARCZUK wpisuje się jako monograficzne opracowanie postulowanego zagadnienia, w wielu miejscach jako nowatorska propozycja w zakresie kanonicznej interpretacji szczegółowej tego najcięższego i najpierwszego obowiązku rodziców wobec własnego potomstwa [wychowanie dzieci], okoliczności obligującej małżonków do merytoryczne w każdej wspólnocie życia małżeńskiego i rodzinnego.

Od strony technicznej rozprawa doktorska mgr lic. SYLWII MAZIARCZUK została napisana w języku polskim, liczy 304 strony tekstu i metodologicznych komponentów. Kompozycja poszczególnych rozdziałów jest harmonijna, rozdziały stanowią pod względem tematycznym zintegrowaną całość. Po wnikliwej lekturze jestem przekonany, że przedstawiona do recenzji rozprawa jest pracą samodzielną, a sama Autorka potrafiła wystarczająco przekonać o dobrym, trafnym i precyzyjnym określeniu zakresu badań naukowych, właściwym potraktowaniu źródeł i ważnych dla tej specjalistycznej tematyki naukowych opracowań, również zagranicznych, co tym bardziej podnosi wartość i walor prezentowanego opracowania, istotnego dla rozwoju polskiej kanonistyki. Sposób cytowania, odniesienia do źródeł i wykorzystanej literatury przedmiotu uważam za ujednolicony, nie zauważyłem istotnych mankamentów, tak w zakresie metodologicznej dokumentacji pod kreską, jak i w kompletnych zapisach bibliograficznych. Zauważyłem w dysertacji autorską konsekwencję w działaniach Autorki i zastosowaną precyzję w przygotowaniu części strony metodologicznej, bowiem Doktorantka wykazała oczekiwaną staranność w realizacji koniecznych elementów konstytutywno-formalnych, charakterystycznych i wymaganych dla wiarygodności wstępu i zakończenia rozprawy, jak również wielką dokładność i pilność w zgromadzeniu źródeł, literatury i naukowej dokumentacji w przypisach. Autorka dobrze zadbała o wierne stosowanie zasady poprawności metodologicznej. W samej treści można dostrzec jedynie kilka nieprawidłowości stylistycznych, czy literówek, zniekształconych wyrazów łacińskich i nazw, co niewątpliwie zawsze udaje się ostatecznie skorygować i co nie ma najmniejszego wpływu na obniżenie waloru merytorycznej wartości tak szczegółowych badań. Również w pozostałych kwestiach staranność Autorki jest widoczna, co wskazuje na istotny wkład pracy i staranności praktycznie we wszystkich partiach materiału badawczego, jak również o wypracowywanej autorskiej subtelności kanonicznej w prezentowaniu interesujących stwierdzeń w zakresie komentowanych norm kanonicznych.

Materiał badawczy został przez Autorkę rozprawy poprawnie rozłożony i uporządkowany, postawiony problem jest inspirujący i godny monograficznego opracowania, zwłaszcza w kontekście naukowego poznania i logicznego ułożenia obfitego już szczegółowego dorobku w zakresie kanonicznych działań, istotnych tak dla zachowania depozytu i porządku wiary, nauczania papieskiego w zakresie wychowania, jak i obowiązków oraz uprawnień rodziców oraz dotychczasowych osiągnięć naukowo-badawczych grona kanonistów, teologów i specjalistów od wychowania. Bibliografia zaprezentowana w opracowaniu jest bardziej niż wystarczająca, wyczerpuje niemal kompletną bazę, istotną dla merytorycznej prezentacji obranego przez Doktorantkę zagadnienia. Układ bibliografii i jej podział cząstkowy jest poprawny i właściwy a więc spełnia wymogi stawiane w tym zakresie rozprawom doktorskim. Nieliczne i zauważone defekty są jedynie wynikiem ludzkiego błędu, a czasem złośliwości *rzeczy martwych*, co użytkownicy komputerowych działań mogą dostrzec na co dzień.

Wnioski dla oceny merytoryczno-formalnej pracy doktorskiej

- Pani mgr lic. SYLWIA MAZIARCZUK w prezentowanej rozprawie, którą należy postrzegać jako studium istotne dla kanonistyki, nauk prawnych i samej teologii, podjęła się integralnego zrealizowania tezy badawczej w zakresie *obowiązku i uprawnień rodziców do wychowania dzieci według prawa kanonicznego*. W przestrzeni polskich i zagranicznych wydawnictw kanonicznych nie ma tak kompletnego opracowania. Doktorantka zadbała o to, aby szczegółowe osiągnięcia i prezentacje poszczególnych autorytetów z zakresu kanonistyki, pedagogiki i teologii w interesującym ją zagadnieniu zostały nie tylko zauważone, ale w sposób właściwy i z naukową odpowiedzialnością włączone do treści prezentowanej rozprawy doktorskiej. Nie zauważono, aby Doktorantka w najmniejszym nawet wymiarze pokusiła się na przywłaszczenie cudzej myśli czy też prezentowanej autorskiej tezy. Stąd, jeśli odnosiła się do dorobku innych autorów lub korzystała z osiągnięć autorytetów w tej dziedzinie badań: kanonistyki, pedagogiki i teologii, to z zasady potwierdzała taką czynność w sposób właściwy dla praktyki metodologicznej i poziomu odpowiedzialnych badań naukowych. Mając bowiem na uwadze rozwój danej dyscypliny i szczegółowych badań tematycznych, nie można współcześnie zrezygnować z takiego działania w zakresie interdyscyplinarnego korzystania z dorobku innych autorów, których Doktorantka promuje na kanwie kanonicznych relacji, właściwych dla obranej szczegółowej tezy badawczej.
- Na zawartość merytoryczną przedstawionej do oceny rozprawy złożyły się wstęp, cztery rozdziały i zakończenie. Jak wskazałem wyżej w mojej ocenie wstęp do pracy doktorskiej w metodologicznym wymiarze wyczerpuje znane i przyjęte w metodologii tego typu rozpraw elementy formalne. Autorka wykazała staranność i świadomość badawczą, jasno określiła cel i problem, krytycznie odniosła się do źródeł i literatury przedmiotu, która stanowiła bazę dla przygotowywania tej rozprawy doktorskiej. Wskazała na wątek wiodący w rozprawie i osiągnięcie wątku docelowego, jako ukoronowanie swoich badań, co świadczy o konsekwentnym omówieniu problemu określonego w tezie rozprawy doktorskiej. W zasobach merytorycznej treści rozprawy poprawnie i ściśle korzystała ze źródeł kanonicznych oraz wiarygodnie dokumentowała ten sposób działania. Autorka w sposób zwięzły zaprezentowała treść rozprawy, wskazała na zastosowane metody, określiła *novum* swego opracowania, postawiła istotne dla naukowej rozprawy doktorskiej pytanie, które zwiastowało sam problem badawczy i opracowywane zagadnienie.
- Treść poszczególnych rozdziałów, układ metodologiczny rozprawy, istotne dla następujących po sobie części zagadnienia szczegółowe, wykazują, że rozprawa całościowo stanowi zintegrowane i spójne opracowanie postawionego tematu zgodnie z przyjętym kluczem badawczym. Doktorantka podjęła się ukazania istotnych elementów merytorycznych w zakresie *podstaw aksjologicznych obowiązku i uprawnień rodziców do wychowania dzieci*. W prezentowanym układzie doktorskiego opracowania ta część rozprawy nie jest tylko zwykłą relacją opisową, lecz zapowiada właściwą realizację tematu w należnej mu przestrzeni poznawczej. Stąd ściśle refleksje na temat godności osoby ludzkiej, dorobku

nauczania kościelnego w tym zakresie, godności rodzicielskiej realizowanej w małżeństwie kanonicznym, istotnych relacji na osi obowiązków i uprawnień oraz w tym wymiarze prezentacja właściwej roli dla podmiotów wychowania.

- Wartościowe i inspirujące są rozważania oraz propozycje Doktoranta w zakresie szczegółowej egzemplifikacji samych pojęć: *wychowanie chrześcijańskie* i *wychowanie katolickie*. Autorka w sposób merytoryczny dokonała interesującej reinterpretacji powyższych terminów, zachowała zasadę proporcjonalnej odpowiedzialności za używanie sformułowań, Jej argumentacja posiada wartość naukową, jest nawet zwiastunem autorskiej odwagi, tak koniecznej przy składaniu interesujących też badawczych. Autorka jest również świadoma tego, że współczesna rzeczywistość umożliwia prezentację całego spektrum zagrożeń, także w zakresie proponowanych form realizacji obowiązków i uprawnień w zakresie wychowania dzieci, stąd dla jasności podała precyzyjną interpretację tych rodzajów wychowania, które mają prowadzić *do pełnej formacji osoby ludzkiej*.
- Na zauważenie zasługuje również III i IV rozdział rozprawy, a mianowicie: *realizacja obowiązku i uprawnienia do wychowania dzieci w rodzinie oraz podmioty wspierające rodziców w wykonywaniu obowiązku i uprawnienia do wychowania dzieci*. Doktorantka w sposób kanonicznie poprawny dokonała wyważonej prezentacji niemal wszystkich możliwych okoliczności, w których winna się dokonywać realizacja ścisłego obowiązku i uprawnienia rodziców w przestrzeni wychowania własnego potomstwa. Najpierw wskazała na *rodzinę jako naturalne środowisko wychowania*, która może mieć bardzo zróżnicowany kształt w wymiarze wartości np. religijnych, a w drugiej części III rozdziału rozprawy zmierzyła się z sytuacjami nieregularnymi, które nie pozostają obojętne na sposób i zakres realizowanego obowiązku i uprawnienia do wychowania potomstwa. Rzetelnym dopełnieniem tej części prezentacji stała się uporządkowana refleksja na temat sankcji karnych dla rodziców katolickich porzucających realizację swych naturalnych i nadprzyrodzonych zobowiązań, zwłaszcza ze względu na utratę dobra duchowego przez ich własne potomstwo. Rodzice mają prawo korzystać z organów pomocowych w toku realizacji obowiązku i uprawnienia w zakresie wychowania potomstwa, bowiem takimi podmiotami są państwo, Kościół i szkoła oraz zharmonizowane w tym zakresie merytoryczne współdziałanie tak ważnych podmiotów.
- W ocenie merytoryczno-formalnej pragnę także zwrócić uwagę na bibliografię prezentowanej rozprawy doktorskiej. Również ta część rozprawy jest bardzo wartościowa. Bogactwo przytoczonych źródeł i literatury przedmiotu wskazuje na fakt, iż zagadnienie realizacji *obowiązku i uprawnienia rodziców do wychowania własnego potomstwa* zawsze stanowiło istotną wartość społeczną, państwową i szczególnie ważną dla wspólnoty kościelnej. Doktorantka w benedyktyńskim trudzie przeanalizowała źródła kodeksowe, papieskie dokumenty, dokumenty soborowe, dokumenty wydane dla Kościoła Powszechnego i w Kościołach Partykularnych, dokumenty prawa międzynarodowego i istotne dla prawa polskiego oraz pozycje bibliografii przedmiotowej. Dlatego w treści zauważa się merytoryczny przekaz obranego zagadnienia, przedmiotowych kwestii, bez zbędnych odskoczni. Tekst samej rozprawy ma niewiele mankamentów.

Sentencja końcowa

Prezentowana rozprawa doktorska Pani mgr lic. SYLWII MAZIARCZUK stanowi potrzebne opracowanie krytyczne z zakresu prawa kanonicznego. Rozprawa jest godnym zauważenia osiągnięciem badawczym, z którego będą mogli korzystać teoretycy, jak i praktycy zajmujący się realizacją istotnych obowiązków rodzicielskich, a zwłaszcza ich prawno-kanonicznym wymiarem w zakresie zintegrowanej ochrony praw podmiotowych wiernych i wspólnoty Kościoła Katolickiego. Nieliczne uwagi krytyczne wniesiono z życzliwością i troską o merytoryczną jakość opracowania specjalistycznego. Uważam, że praca spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z *Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14 marca 2003 roku.

Jestem przekonany, że Doktorantka może być dopuszczona do następnych etapów przewodu doktorskiego, dlatego taki wniosek stawiam do Prześwietnej Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.

Wrocław, dnia 23 marca 2017 roku

Papieski Wydział Teologiczny
ul. Katedralna 9, 50-328 Wrocław
W. Wiśniewski
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wiśniewski
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego
i Prawa Wyznaniowego